

Nieuwsbrief NZG

2(1)

Nederlandse Zeevogelgroep
Dutch Seabird Group

ISSN: 1566-6778

Texel, september 2000

redactie Nieuwsbrief NZG: Mardik F. Leopold,
p/a ALTERRA-DLO, Postbus 167, 1790 AD Den Burg, Texel
e-mail m.f.leopold@alterra.wag-ur.nl

Guido O. Keijl Brederodestraat 16A
1901 HW Castricum, e-mail guido@hetnet.nl

secretariaat NZG: De Houtmanstraat 46,
1792 BC Oudeschild, Texel; e-mail ned.zeevogelgroep@planet.nl

Aanzet tot zee-eenden reservaat boven de wadden?

Op 24 augustus 2000 schrijft de staatssecretaris van LNV, mevrouw Faber, een brief aan de voorzitter van de Tweede Kamer over de eidereendensterfte. Bij de brief biedt zij een onderzoeksrapport over de sterfte en de voedselsituatie in de Waddenzee aan de Kamer aan. De volledige tekst van de brief is te vinden op <http://www.minlnv.nl/>, maar komt samengevat op het volgende neer:

- de sterfte wordt, 'gegeven de beleidsdoelstelling van het duurzaam beschermen en ontwikkelen van de Waddenzee als natuurgebied', door de staatssecretaris beschouwd als een ernstig probleem, en zij acht maatregelen noodzakelijk. Daarbij is van belang dat de Waddenzee is aangewezen als Vogelrichtlijngebied;
- er was in de winter 1999-2000 sprake van een andere voedselsituatie dan in eerdere winters: mosselen waren minder aantrekkelijk, (geschikte) spisula's (halfgeknotte strandschelpen *Spisula subtruncata*) waren niet aanwezig, en kokkels waren slechts ten dele een alternatief, onder meer door de lage aantallen eenjarigen. Er waren wel veel krabben (voedsel en tevens tussengastheer voor een aantal parasieten). Deze veranderingen in schelpdierbestanden lijken geleid te hebben tot bovengenoemde ongunstiger voedselsituatie die, vermoedelijk in combinatie met de parasitaire infecties, de verhoogde sterfte heeft veroorzaakt. De rol van de schelpdiervisserij hierin is dat op drie van de voedselbronnen van de eidereend wordt gevist. Er zijn geen redenen om aan te nemen dat olievervuiling, bacterie- en virusinfecties of stress een oorzaak zijn geweest. Dat verontreiniging oorzaak van de sterfte zou zijn is niet waarschijnlijk;
- onvoldoende beschikbaarheid (niet al het aanwezige voedsel bleek beschikbaar en/of bereikbaar voor de foeragerende eidereenden) van voedsel lijkt een sleutelrol te hebben gespeeld. Echter, onzekerheden over de oorzaken blijven bestaan. Slechts over een gebrek aan geschikte spisula's wordt zekerheid geboden. Op grond van de onderzoeksresultaten kan geen eenduidige relatie met de mosselcultuur en kokkelvisserij worden gelegd; een relatie met de spisulavisserij is er echter wel.

De staatssecretaris schrijft verder dat zij opdracht heeft gegeven om op korte termijn de 'aan het voedsel-reserveringsbeleid ten grondslag liggende uitgangspunten, zoals verwoord in de Nota Zee- en Kustvisserij, kritisch te bezien en te actualiseren aan de hand van de meest recente inzichten'. Hierbij streeft zij er naar om 'de visserij op de verschillende schelpdierbestanden zodanig af te stemmen dat er, natuurlijke processen in acht nemende, voor eidereenden in beginsel een optimale voedselsituatie zal zijn'. In dit kader meldt zij de volgende, opmerkelijke stap:

'Gezien de in 1999-2000 geconstateerde schaarste aan spisula, besluit ik dat de spisulavisserij thans moet worden beschouwd als een activiteit in de zin van artikel 12 van de Natuurbeschermingswet. Dit houdt in dat de spisulavisserij zonder vergunning op grond van de Natuurbeschermingswet verboden wordt.

Voor het seizoen 2000-2001 ben ik voornemens geen vergunningen te verlenen voor de kuststrook boven de Waddeneilanden (Den Helder-Borkum).'

Vrij vertaald lijkt hier te staan dat er boven de wadden niet meer op spisula gevestigd mag worden: een (spisula)zee-eendenreservaat dus. Er zit echter nog een aantal adders onder het gras: zo bestaat het seizoen 2000-2001 niet, want de spisulavisserij is tegenwoordig een zomervisserij. Los daarvan valt er in 2000 niets te vissen, want er ligt boven de wadden geen spisula van bevisbare grootte: dat was ook de reden dat de eidereenden er niets aan hadden. Een loos gebaar dus? Niet helemaal, want er moet voortaan, om op spisula te mogen vissen, een ontheffing op grond van de Nb-wet worden verleend en dit is een 'zwaarder' proces dan een vergunning op grond van de visserijwet. Bovendien ligt er nu de politieke uitspraak dat de spisula boven de wadden bijzondere waarde heeft ('ga maar ergens anders vissen')! Wellicht leidt dit er dus toe dat schelpdiervisserij in dit gebied permanent gesloten wordt. Leuk voor de eiders, maar vooral voor de zwarte zee-eenden, die de echte spisulaspecialisten zijn. De eidereend hoort in Nederland mossels en kokkels te eten, en wel in de Waddenzee. En juist de visserij op (de resterende) kokkels werd eind augustus weer gewoon geopend, mét Nb-vergunning!

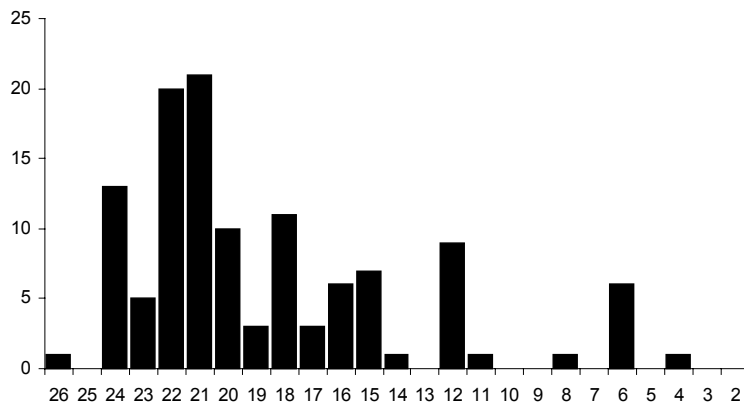
Het rapport over de eidersterfte kan telefonisch of schriftelijk worden besteld onder vermelding van code W-186 bij: Expertisecentrum LNV, Postbus 30; 6700 AA Wageningen. tel: 0317 - 474801; fax: 0317 - 427561.

Mardik F. Leopold, redactie.

Bejaarde Eidereenden op het strand

We hebben het allemaal vernomen: talloze dode eiders, maar niet door voedselgebrek (volgens de rechter). Op het NIOZ zijn tot 1996 ongeveer 20.000 eidereenden geringd. Na 1990 echter zijn, na de pensionering van onderzoeker Kees Swennen en het stoppen met vangen door zijn rechterhand Piet Duiven, nog maar kleine aantallen geringd. De slachting onder de eidereenden (totaal ongeveer 21.000 dode vogels in een half jaar tijd) heeft ook zijn tol geëist onder de oudjes: tot dusverre werden op het NIOZ 119 terugmeldingen ontvangen met een gemiddelde leeftijd van maar liefst 18½ jaren. Let wel: dit is de tijd tussen ringen en terugvinden; sommige vogels zijn als >2e kalenderjaar geringd en zijn dus minstens twee jaar ouder.

In bijgaande figuur is de frequentieverdeling van de verschillende leeftijden weergegeven. De jongste eend werd teruggemeld na 3,7 jaren (geringd als broedend wijfje, dus minstens zes jaar oud), de oudste eend was 25.8 jaar geleden geringd (eveneens als broedend wijfje, dus wellicht 28 jaar oud)! Ter vergelijking: de oudst bekende eider tot nog toe is ten minste 37 jaar oud geworden (R. Staav 1998. EURING Newsletter 2, December 1998: 9-17).

Voor de ringenzoekers: de 703-serie betreft eenden die tenminste 21 jaar geleden geringd werden (bijvoorbeeld 7031065, 7031426, 7031567), maar ook de 707-serie betreft meestal eenden die meer dan 10 jaar geleden (tot 21 jaar geleden) werden geringd en in deze winter aangetroffen. Het is duidelijk dat in een jaar waarin liefst 70 eidereenden worden gevonden die tenminste 20 jaar geleden werden geringd een enorme klap aan de broedpopulatie is uitgedeeld.

Over de oorzaak tasten we officieel in het duister, ofschoon zelfs het Ministerie van Landbouw moet toegeven dat er toch wel een voedselprobleem geweest is. Fijn te weten dat de visserijvergunningen gewoon weer verleend werden. Stooktellers aller landen verenigt u! Een nieuw telseizoen te gaan, laten we de bureaucraten maar weer eens enthousiast met een nieuwe stapel gegevens om de oren slaan. Het 25e stookpietenseizoen staat voor de deur.

Kees Camphuysen, NZG/NSO, Ankerstraat 20, 1794 BJ Oosterend, Texel, kees.camphuysen@wxs.nl, tel. 0222 318744

Chinese Kuifstern *Sterna bernsteini* herontdekt na 63 jaar

Een zeevogel waarvan min of meer werd aangenomen dat hij in de jaren 1930 was uitgestorven is recent herontdekt. In de Zuid-Chinese Zee werd een klein eilandje door toeristen bezocht. Een van hen, een Taiwanese fotograaf, ontdekte een kolonie waar zes paartjes van de Chinese kuifstern *Sterna bernsteini* enkele jongen verzorgden. Er werden foto's gemaakt, en nadat deze waren overlegd aan de *Wild Bird Federation Taiwan* (lid van *Birdlife International*) kon worden bevestigd dat het inderdaad om deze soort gaat. Voorwaar een spectaculaire herontdekking! De Chinese kuifstern lijkt nog het meest op de grote kuifstern *S. bergii*, maar heeft in de zomer een complete zwarte kopkap (doorlopend totaan de snavel) en een opvallende zwarte punt aan de gele snavel (een soort reuzendwergstern dus). De precieze vindplaats wordt geheim gehouden om verstoring te voorkomen. Het is echter bekend dat het bewuste eilandje zo nu en dan door Chinese eierzoekers bezocht wordt en in een krantenbericht in de Hong Kong Times, waarin tevens een foto werd afgedrukt, werd onthuld dat het om een eilandje in de Matsu-groep gaat, op minder dan tien kilometer van het vasteland van de provincie Fujian.

De Chinese kuifstern werd voor het laatst broedend aangetroffen in 1937, toen 21 exemplaren werden gevangen voor de kust van Shandong (Golf van Chihli of Poa Hai). In China waren zijn sindsdien nog wel enkele onbevestigde waarnemingen geweest, zoals drie exemplaren in Hebei, China, in 1978, en waarschijnlijk nog eens drie vogels in de monding van de Gele Rivier bij Shandong, China, in september 1991. Lokale vogelaars beweren zelfs dat de sterns daar ook broeden, maar bewijs daarvoor werd nimmer geleverd. Ook buiten de broedtijd en buiten China zijn er claims van Chinese kuifsterns van na 1937, en sommige kunnen zeker op waarheid berusten (Fujian en Guangdong in China, en verder in Indonesië, Oost Maleisië, Thailand en de Filippijnen. De enige recente en werkelijk geloofwaardige melding was die van tien stuks in Thailand in 1980; dat was tevens de allerlaatste claim.

Het is niet precies bekend wat de aanleiding is geweest van de enorme achteruitgang van deze soort in het begin van de vorige eeuw, uiteindelijk leidend tot het (naar nu blijkt bijna) uitsterven van de soort, maar het rapen van eieren door vissers, verstoring, vernieling van broedgebieden en vervuiling zijn zowel veelgenoemde als voor de hand liggende factoren. De uitdaging nu is om de ongetwijfeld kleine populatie van deze soort te beschermen. Een mogelijkheid van effectieve bescherming is het interesseren en inschakelen van de lokale bevolking bij de beschermingsplannen, zodat zij uiteindelijk economisch wijzer worden van het beschermen van de soort, in plaats van het zo nu en dan rapen van de eieren. Te denken valt aan het inschakelen van lokale vissers bij de organisatie van trips voor geïnteresseerde bezoekers (onder strenge begeleiding).

Het komt maar weinig voor dat uitgestorven gewaande zeevogels worden herontdekt en het is nog zeldzamer dat zoiets volledig bij toeval door enkele (bovengemiddeld geïnteresseerde, neem ik aan) toeristen gebeurt. Chinese Kuifstern '*back on the list*'.... Ik weet voor bezoekers van het hoge noorden nog een leuke uitdaging: doe ons eens een dia van een richelte reuzenalken!!

Vertaling en bewerking van een bericht van Ken Tucker (Ken.Tucker@btinternet.com), die dit bericht heeft opgepikt van de BBC's website en vervolgens verspreid via de Seabird-Listserver, aangevuld met gegevens uit een krantenartikel uit de Hong Kong Times over waarnemingen in Azië. Zie ook http://www.wnn.or.jp/wnn-asia/a_bird_e/English/Bird_to_Watch/3247_tern.html. Met dank aan Richard White, JNCC Falkland Islands.

Kees Camphuysen, Ankerstraat 20, 1794 BJ Oosterend, Texel

Koningseider *Somateria spectabilis* jaarlijkse gast in de Waddenzee?

Nadat vorige zomer een adult mannetje koningseider langdurig aanwezig was nabij Vlieland (in ieder geval van 23 mei t/m 3 juli 1999), en een adult mannetje werd waargenomen op 16 december 1999 (in NZG nieuwsbrief nr. 4 foutief vermeld als 16 december 2000), zijn er dit jaar ten minste twee verschillende individuen van deze soort waargenomen in de westelijke Waddenzee. Op 23 juni 2000 werd een koningseider gezien bij de IJzeren Kaap op Texel; details over sexe en leeftijd ontbreken. Vervolgens werd buitendijks, ter hoogte van de 'Zandkes', op 28 augustus 2000 een adulte man in eclipskleed ontdekt. Het betreft hier de derde en vierde waarneming van deze soort op het eiland. De 'laatste' vogel was in ieder geval tot 31 augustus aanwezig. Op 30 augustus werd een tweede exemplaar waargenomen: dit maal een eerstejaars mannetje. Overigens is tenminste één vogel op Texel nog steeds te bewonderen.

Figuur links: Eén van de Texelse koningseiders, foto Marc Plomp (Plomp Digital Video); te vinden op de webpagina van Dutch Birding onder Birdpictures. Rechts: locaties waar Koningseiders werden waargenomen, mei 1999-augustus 2000 (zie tekst).

Bronnen: de internetsites van Dutch Birding (www.dutchbirding.nl), de Vogelwerkgroep Texel (<http://home.planet.nl/~witte005/>) en pers. med. Romke Kats.

Martin de Jong, Verlorenkost 5, 1794 BA Oosterend, Texel.

Zilvermeeuw *Larus argentatus* voert vliegvlug jong in de vlucht

In de avond van 13 augustus 2000 vlogen in het infiltratiegebied Castricum honderden kok-, storm- en zilvermeeuwen en *c.* tien visdieven rond, foeragerend op massaal uitvliegende mieren. Op een gegeven moment zag ik een volwassen zilvermeeuw, druk bezig mieren te vangen, met er achteraan een bedelend jong. Deze ving geen mieren, maar kreeg deze verschillende keren in de lucht gevoerd door zijn ouder. Dat meeuwen en sterns op uitvliegende mieren jagen is een bekend verschijnsel (onder andere Cramp & Simmons 1983, 1985) en kenmerkend voor vogelsoorten die opportunistisch foerageren. Opvallend in dit geval was dat de juveniele storm- en kokmeeuwen en visdieven er kennelijk wel in slaagden de mieren te vangen, maar de jonge zilvermeeuw nog niet, mogelijk omdat hij minder wendbaar is dan de kleinere meeuwensoorten en moeite heeft met het vangen van zulke kleine prooien, of omdat hij nog teveel gewend was aan het gevoerd worden door zijn ouders.

Cramp S. & Simmons K.E.L., 1983; 1985. *The Birds of the Western Palearctic*, Vols 3 & 4. Oxford University Press, Oxford

Richard Reijnders, Gladiolenveld 24, 1901 LS Castricum

VERENIGINGSNIEUWS

Baan voor zeevogelaar!

Bureau Waardenburg in Culemborg zoekt een 'ervaren ecooloog/ornitholoog (projectleider)' die onderzoek moet gaan leiden naar de effecten van een vliegveld in de Noordzee op vogels (en omgekeerd!) en de effecten van geplande windmolenparken op de Noordzee op zeevogels. Inlichtingen bij Sjoerd Dirksen, 0345-512710.

Atlantic Seabirds, een onverwachte niche

Atlantic Seabirds heeft zoals elk blad enige aanloopproblemen, vooral door moeilijkheden bij de vervaardiging van drukwerk dat de toets der kritiek kan doorstaan, maar wat betreft kopij-aanbod heeft het nieuwe blad geen klagen. Toch is er reden om de alarmbel te luiden. Voorafgaande aan de overgang naar het nieuwe blad vonden veel lezers dat de verworvenheden van het levendigere *Sula* niet verloren mochten gaan. Engelstalig was één ding, een wat hogere standaard was een ander aspect, maar veel abonnees vonden dat het blad niet te ver over de grens mocht gaan ("liever een minder goed stuk over een Noordzeevogel, dan een grondig, wetenschappelijk verantwoord verhaal over een of andere tropische verrassing").

De redactie kan niet meer doen dan haar best. Belangrijker nog: de redactie kan slechts publiceren wat haar wordt *aangeboden*! Indien men zijn blad niet wil verliezen, dan heeft elke lezer min of meer een eigen verantwoordelijkheid om zo nu en dan eens voor zijn tijdschrift een stuk op te stellen. *Atlantic Seabirds* lijkt een niche betrokken te hebben waarvan we voorshands niet wisten dat die vacant was! Een stroom van Canadese en 'exotisch' Atlantische verhalen van bijzondere locaties in den vreemde: Ascension, Drake Passage, Namibië, Tristan da Cunha, Newfoundland, het kan niet op. Maar was dat de bedoeling .....? In plaats van klagen zou elk van de lezers van deze nieuwsbrief eens bij zichzelf te rade moeten gaan waarom hij/zij eigenlijk nog niets voor *Atlantic Seabirds* heeft geproduceerd. De paar Nederlandse stukken in portefeuille zijn helaas niet drukklaar aangeleverd en de enorme tijdsdruk van de redactie maakt dat het opwerken van halfproducten nooit erg snel zal verlopen. De drempel is echter niet zo hoog als menigeen denkt en alleen door bijdragen van iedereen, niet alleen van een paar ouwe-getrouwen, kan *Atlantic Seabirds* weer net zo aardig worden als *Sula* bij afsluiting was. Dus, in plaats van klagen dat het allemaal minder wordt: steek de hand in eigen boezem, neem een pen of computer en vertrouw jouw aardige gegevens nu eens niet aan een grijs rapport of lokaal blaadje maar aan ons pas gefuseerde tijdschrift toe! Behalve teksten zijn ook dia's van harte welkom, ofwel om de kaft, ofwel om het binnenwerk op te fleuren. Alvorens materiaal toe te sturen is het handig om eerst even contact met de redactie op te nemen.

Kees Camphuysen, eindredactie *Atlantic Seabirds*, Ankerstraat 20, 1794 BJ Oosterend, Texel, kees.camphuysen@wxs.nl, tel: 0222 318744

Oude CvZ-publicaties te geef!

Bij een opruiming op de zolder van onze secretaris kwamen enkele dozen 'overtallige' oude CvZ publicaties te voorschijn, die zullen worden opgeruimd. We willen lezers met incomplete archieven hierbij de gelegenheid bieden om gratis (dwz tegen portokosten) de volgende publicaties te verkrijgen:

Verslagen van zeetrekellingen vanaf Meetpost Noordwijk, 1978-81, in drie delen (duikers-reigers; eendensteltlopers en jagers-alken; echte collector's items!); Mededelingen CvZ, nummers: 2(1)-1979; 3(1 en 2)-1980; 5(2)-1982; 6(1 en 2)-1983; 7(1)-1984; 8(1)-1985; 9(1 en 2)-1986. Ook zijn de (halfjaar)verslagen, nummers 20; 26 t/m 32; 34; 35 en 37 langs deze weg verkrijgbaar. Tenslotte kan er een doos met de 'special' van Maarten Platteeuw., Nick van der Ham & Jan den Ouden (1994): Zeetrekellingen in Nederland in de jaren tachtig; *Sula* 8(1/2): 1-203 worden uitgedeeld. Dit nummer is ook aardig voor vrienden en bekenden met interesse in onze zeevogels, en kan nu gratis worden weggegeven als kadootje aan nieuwe adspirant leden! De nummers zijn te verkrijgen bij:

Mardik Leopold (redactie).

MEDEDELINGEN

Zeevogels en 'longlining'

Wereldwijd sterven jaarlijks zeer grote aantallen (vele tienduizenden en mogelijk honderdduizenden) pelagische zeevogels aan vissershaken, uitgezet door zogenaamde *longliners*. Bij deze visserij worden vanaf schepen op volle zee zeer lange lijnen uitgevierd met daaraan zijlijntjes met beaasde haken. Er wordt gevist op grote rond- en platvissen zoals heek, kabeljauw, tonijn en heilbot. Tijdens het uitzetten van de lijnen duiken zeevogels naar het aas, vaak met fatale gevolgen. Het is mogelijk om met relatief simpele maatregelen de vogelsterfte sterk te beperken, bijvoorbeeld door het aanbrengen van schriklijnen boven de uitgevierde lijn, of door de aaslijn uit te vieren door een pijp tot enkele meters onder water, maar dit gebeurt nog veel te weinig. Een groot aantal soorten zeevogels is hiervan het slachtoffer, waaronder een aantal zeldzame albatrossen. Sommige soorten lijden zulke grote verliezen dat de populaties schrikbarend teruglopen. Dit is al jaren een doorn in het oog van vele zeevogelaars, en ook van John Cooper (BirdLife International en Universiteit van Kaapstad). Onlangs werd

in deze strijd een belangrijk succes geboekt: de visserijcommissie (COFI) van de Wereldvoedselorganisatie (FAO) nam unaniem een actieplan aan dat moet leiden tot een verminderde bijvangst (23^e tweejaarlijkse vergadering, Rome 1999). De volledige tekst is te vinden op internet onder www.fao.org. Verdere informatie is te vinden bij: www.uct.ac.za/depts/stats/adu/seabirds.

Jan van genten broeden 10 jaar op Helgoland: kolonie blijft groeien

Toen het eerste paar jan van genten neerstreek op Helgoland in 1991 kon nog niemand vermoeden dat de kolonie in het jaar 2000 zou zijn uitgegroeid tot 93 paar. Na een aarzelend begin liepen de aantallen de afgelopen vier jaar snel op en dit jaar werd een record-aantal broedparen vastgesteld. De eerste broedpoging

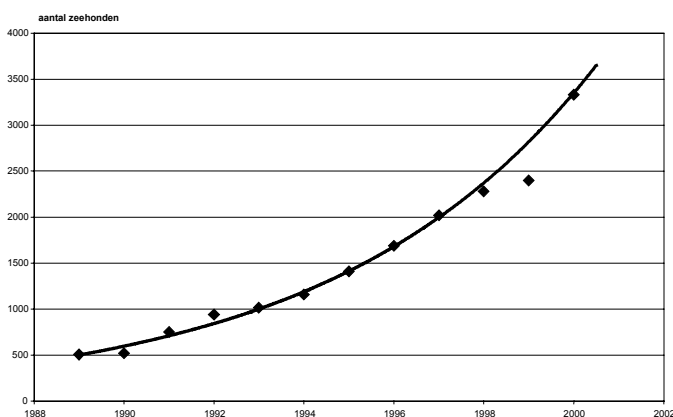
liep uit op een mislukking, doordat het vrijwel vliegvlugge jong zichzelf ophing in het nylon dat de ouders voor de nestconstructie hadden gebruikt. Nog steeds wordt dit vogel-vreemde materiaal veelvuldig door de jan van genten gebruikt op Helgoland, waarbij de oranje nylon de voorkeur geniet. Zowel ouders als jongen raken er soms in verstrikt en sterven, al dan niet na afschot (de nestplaatsen liggen op broze kliffen en zijn ook voor alpinisten onbereikbaar). In 2000 vielen er zeker twee van dergelijke slachtoffers. Erger nog, ook de zeekoeten die al veel langer op Helgoland broeden, delen in de misère. Dit jaar stierven ruim 10 zeekoeten in de nylon-nesten, in één geval bungelden er zelfs drie

bij elkaar. Met de stand van de jan van genten gaat het, ondanks deze problemen, goed (zie figuur).

Ommo Hüppop, Institut für Vogelforschung "Vogelwarte Helgoland", Postfach 1220, D-27494 Helgoland, Duitsland. <http://www.vogelwarte-helgoland.de>

Aantal zeehonden in de Waddenzee groeit al jaren spectaculair

Het gaat goed met de zeehonden in de Waddenzee. Uit de jaarlijkse zeehondentellingen van Alterra blijkt dat de aantallen gewone zeehonden dit jaar opnieuw sterk zijn gestegen. Er werden 594 levende jongen geteld, een toename ten opzichte van 1999 met 16 procent. Het totale getelde aantal dieren in augustus was 3330, een stijging van maar liefst 39 procent. Die stijging van 39 procent is opvallend, omdat normaal gesproken een populatiegroei van 15 procent al hoog is.

Een dergelijke toename kan ontstaan door extra immigratie, of door een telfout. Het laatste lijkt het geval: tussen 1989 en 1999 bedroeg de jaarlijkse toename gemiddeld 17 procent, maar in 1999 slechts 5 procent. In 1999 vermoedden de tellers al dat door ongunstige weersomstandigheden veel dieren tijdens de telling werden gemist. De 'spectaculaire' toename in 2000 wordt dus deels veroorzaakt door een ondertelling in 1999. De aantalsontwikkeling tussen 1989 en 2000 laat dat ook duidelijk zien (zie figuur). De waarde voor 1999 is duidelijk te laag en gerekend over de hele reeks tellingen

is de gemiddelde groei

van het aantal zeehonden 17 procent per jaar. Het blijft dus onverminderd goed gaan met de gewone zeehond in de Waddenzee. Ook de grijze zeehond zit onverminderd in de lift. Na (her)vestiging eind jaren '70 is de populatie nu zo'n 500-600 dieren (een goede telling voor dit jaar ontbreekt nog). Zeetrekters en waarnemers op (schip) en boven zee (vliegtuig) zullen dus steeds meer van beide soorten te zien krijgen. Volwassen mannelijke grijze zeehonden zijn makkelijk te herkennen aan hun grote formaat, grote kop en lange neus. Vrouwtjes en jonge dieren zijn veel moeilijker te onderscheiden van gewone zeehonden. Het gemakkelijkst gaat dat aan de hand van de neusgaten: bij gewone zeehonden staan deze in de vorm van een V en komen ze onderaan samen, bij grijze zeehonden lopen de neusgaten verticaler, dus veel minder schuin, en blijft er altijd een flinke ruimte tussen de onderzijdes.

Peter Reijnders, Alterra-Texel, p.j.h.reijnders@alterra.wag-ur.nl

Kotter botst op gasplatform op Friese Front

In 'Visserijnieuws' van 14 juli 2000 staat op de voorpagina een foto van een hevig ingedeukte viskotter die begin juli frontaal op een NAM-platform was gevaren. De positie van het platform, 53°48' NB, 4°21' OL, is op het Friese Front, waar in die tijd van het jaar de eerste zeekoeten met hun jongen komen om te eten, te groeien en te ruïen. Een belangrijk en kwetsbaar gebied!

Vogelverschrikkers op het IJsselmeer?

Een opmerkelijk bericht in de Helderse Courant van 30 juni 2000: De IJsselmeervissers willen vogelverschrikkers rond hun netten gaan zetten om de duikeenden weg te houden die zo massaal in hun netten verdrinken. Zie ook verder in deze Nieuwsbrief onder 'Recente publicaties'.

RECENTE PUBLICATIES

Wadden Sea Ecosystem No. 8: twee rapporten over broedvogels in de Waddenzee

In een gezamenlijke bundel van het 'Common Wadden Sea Secretariat' verschenen in 1998 twee rapporten. Het eerste is van de hand van S. Thyen *et al.*: Monitoring breeding succes of coastal birds. Dit rapport gaat over broedsucces van zilvermeeuw, kokmeeuw, visdief, scholekster en kluut in de Duitse Waddenzee, onder andere in relatie tot predatie en hoeveelheid beschikbaar voedsel. Geconcludeerd wordt dat het volgen van broedkolonies een zinvol 'vroeg-waarschuwingssysteem' kan zijn voor problemen die zich in en om de Waddenzee afspelen. Het tweede rapport is geschreven door P.H. Becker *et al.*: Monitoring pollutants in coastal bird eggs in the Wadden Sea. In dit rapport wordt verslag gedaan van onderzoek naar de verontreiniging met pesticiden in eieren van visdief en scholekster. Er zijn Nederlandse (Griend en Julianapolder, Groningen) én Duitse kolonies/broedlocaties gevolgd (van de Dollart tot Trischen). Over het algemeen waren de sterneieren zwaarder belast, wat aan de voedselkeuze (*vis versus* schelpdieren) wordt geweten. Zowel de Elbe als de Rijn zijn nog verre van schoon. Hoge waarden in Duitse eieren in 1997 doen zelfs vermoeden dat er toen een nieuwe toestroom van PCB's is geweest via de Elbe. Het duorapport is te bestellen bij CWSS, Virchowstraße 1, D-26382 Wilhelmshaven. **MFL**

Eerden M.R. van, Dubbeldam W. & Muller J., 1999. Sterfte van watervogels door visserij met staande netten in het IJsselmeer en Markermeer. RIZA rapport no. 99.060, Lelystad 42p.

Een opmerkelijk rapport, alleen al omdat het heeft kunnen uitkomen! In kleine kring was het al langer bekend: in het IJsselmeer verdrinken jaarlijks tienduizenden watervogels in de visnetten. De precieze cijfers bleven lange tijd geheim. Ze werden op basis van vertrouwen verkregen van de betrokken vissers, die uiteraard niet op dit soort publiciteit zaten te wachten. Nu is dan toch, op initiatief van de Directie Vis van LNV en met medewerking van de Nederlandse Vissersbond IJsselmeer een openbaar rapport over deze materie geschreven door het RIZA. Mennobart van Eerden en zijn medewerkers verzamelden jaren lang de schokkende cijfers: 50.000 slachtoffers per jaar! De schelpdier-etende kuif- en toppereend waren met 12.700 en 11.600 koploper, maar gecorrigeerd voor de aantallen die per soort op het IJsselmeer verblijven, waren de viseters relatief talrijker. Grote aantallen middelste (8540) en grote zaagbekken (2705) vallen op, evenals de 7200 futen, 1105 nonnetjes en 3835 brilduikers die jaarlijks omkomen. Bij sommige soorten verdwijnt jaarlijks 10-75% van de vogels die maximaal op het IJsselmeer aan aantallen wordt aangetroffen in de visnetten. In het geval van de

middelste zaagbek verdrinken er zelfs vier keer zo veel als er ooit worden geteld. Het IJsselmeer als 'sink'! Het rapport biedt ook nog enige hoop op verbetering: door een slimmer ingerichte visserij, andere vistuigen en vooral het sluiten van de meest watervogel-rijke gebieden, kan een sterke verbetering (gesproken wordt van een reductie in sterfte van 70%) worden bereikt. Het rapport is fraai uitgevoerd en een *must* voor iedereen die denkt dat het wel goed zit met de bescherming van de watervogels in Nederland! **MFL**

CONGRESSEN

Op 25 november is er weer de **landelijke dag** van **SOVON**. Deze wordt samen georganiseerd met de VOFF (Vereniging Onderzoek Flora en Fauna). Locatie: Concertgebouw 'De Vereniging', Keizer Karelplein, Nijmegen. We willen een tafel met NZG-materiaal inrichten. Vanuit het bestuur wil Jan-Andries van Franeker proberen de stand te bemannen, maar hulp van de leden hierbij wordt zeer op prijs gesteld. Dus: ga je naar de SOVON-dag en ben je NZG-lid, neem dan even contact op met:

Jan Andries van Franeker, De Houtmanstraat 46, 1792 BC Oudeschild, tel.: 0222-310422.

BIJZONDERE WAARNEMINGEN EN VONDSTEN: GERINGDE ZEEVOGELS

Uitwisseling over geringde (zee)vogels via internet

Per 18 augustus 2000 is er een nieuw internetadres 'in de lucht' waarop nieuwtjes over kleurmerken van vogels worden uitgewisseld. Inschrijven kan op: cr-birding@egroups.com. De bedoeling van deze groep is te komen tot uitwisseling van gegevens en waarnemingen omtrent het kleurmerken van vogels, tussen waarnemers en degenen die de kleurmerken aanbrenge.

Jeroen van Waeyenberge. Jeroen.van.waeyenberge@instnat.be

Alk met Schotse ring gevonden

Een alk die in juli 1995 als nestjong op Canna, Schotland, werd geringd, werd op 13 februari 2000 dood teruggevonden op Texel. Als er onder de lezers van de Nieuwsbrief nog anderen zijn die geringde zeevogels hebben gevonden, dan graag even een berichtje hierover naar de redactie. **MFL**

Geringde zeekoet op strand Westenschouwen

Enkele van mijn collega's verwerken gegevens van vogelslachtoffers en andere dieren die door kantoniers worden gevonden op rijkswegen in Zeeland. In de voorlichting rond de registratie hiervan is ook aandacht besteed aan het controleren van vogels op ringen. Dit blijkt nuttig te zijn en ook elders toegepast te worden: van Anno van Dijke van de Dienstkring Deltakust ontvingen wij een ring van een op 10 december 1998 op het strand van Westenschouwen aangetroffen zeekoet. De terugmelding van deze Engelse ring liet meer dan een jaar op zich wachten, maar is wellicht aardig genoeg voor een korte vermelding. De vogel bleek ruim dertien jaar oud te zijn: geringd op 28 juni 1985 te Badbea, Helmsdale, Schotse Hooglanden. In Nederland gevonden zeekoeten zijn vrijwel allemaal afkomstig uit kolonies rond de Noordzee en de Ierse Zee (Speek & Speek 1984, De Wijs 1985). Opvallend is dat De Wijs (1985) tot de conclusie kwam dat in de massastranding van 1980/81 juist relatief veel zeekoeten zijn gevonden uit (onder andere) de regio waar ook de hierboven genoemde vandaan komt. In de winters daarvoor was de verdeling over verschillende regio's gelijkmatiger: tot en met 1981 waren er tien vogels uit dit gebied, waarvan negen uit 1980/81. Was de vogel uit december 1998 soms de voorbode van de massale stranding van zeekoeten in begin 1999 (Camphuysen 1999) en waren daarbij wéér veel Noord-Schotse vogels? Of waren dit keer zeekoeten uit een andere regio het slachtoffer?

Dank aan Anno van Dijke (RWS) en Kees Camphuysen.

Camphuysen C.J. 1999. Sterke opleving olieslachtoffer-onderzoek. Nieuwsbrief NZG 1(1): 6.

De Wijs W.J.R. 1985. Herkomst en leeftijd van zeekoeten *Uria aalge* in Nederland. Limosa 58: 61-64.

Speek B.J. & G. Speek 1984. Thieme's VogeltrekAtlas. Thieme, Zutphen.

Sjoerd Dirksen, Bureau Waardenburg, Postbus 365, 4100 AJ Culemborg